

Pondering Perpetuity

פרשת פנחס תשע"ז

Artscroll - Stone Chumash

16

1a

NUMBERS

PARASHAS PINCHAS

27 / 1-11

son of Nun.

The daughters of Zelophehad, son of Hapher, son of Gilead, son of Machir, son of Manasseh, of the family of Manasseh, son of Joseph drew near — and these are the names of his daughters: Mahlah, Noah, Hoglah, Milcah, and Tirzah — and they stood before Moses, before Elazar the Kohen, and before the leaders and the entire assembly at the entrance to the Tent of Meeting, saying: (3) "Our father died in the Wilderness, but he was not among the assembly that was gathering against HASHEM in the assembly of Korah, but he died of his own sin; and he had no son. (4) Why should the name of our father be omitted from among his family because he had no son? Give us a possession among our father's brothers." (5) And Moses brought their claim before HASHEM.

(6) HASHEM said to Moses, saying, (7) "The daughters of Zelophehad speak properly. You shall surely give them a possession of inheritance among the brothers of their father, and you shall cause the inheritance of their father to pass over to them. (8) And to the Children of Israel you shall speak, saying: If a man will die and he has no son, you shall cause his inheritance to pass over to his daughter. (9) If he has no daughter, you shall give his inheritance to his brothers. (10) If he has no brothers, you shall give his inheritance to the brothers of his father. (11) If there are no brothers of his father, you shall give his inheritance to the relative who is closest to him of his family, and he shall inherit it. This shall be for the Children of Israel as a decree of justice, as HASHEM commanded Moses."

15. The grievance of Zelophehad's daughters. The five daughters of Zelophehad had a passionate love for Eretz Israel. The Torah alludes to this by tracing their genealogy

back to Joseph, who loved the Land so much that he had his brothers take an oath that his bones would go with them for burial in the holy soil (Genesis 50:25). In recognition of their righteousness, God gave them the honor of being the catalyst for the pronouncement of a new chapter in the Torah: the laws of inheritance (Rashi; Sifre). This is similar to the passage concerning the laws of pesach-sheni, the second pesach-offering which was brought by people who were unable to bring the first one (9:6-14). There, too, a mitzvah

that would have been in the Torah in any case was initiated because of people who longed for it. Few honors can be comparable to that of being the vehicle for the revelation of God's word.

In this case, after hearing that only men were counted in preparation for the distribution of the Land, these women complained that because they had no brothers, their family would be without a share. They said, "The compassion of the Omnipresent is not comparable to the compassion of human beings. A human being might have more compassion for males, but He Whose word brought the world into being is different. His compassion is for both male and female — His compassion is for all" (Sifre).

3 ע"כ ו' 3

טענתן של בנות צלפחד לזכותן על זיארן צריכה ביאר, הלא ארץ ישראל נתחלקה לבני ישראל על פי רוח הקודש, וכל אחד ואחד מהם קיבל את חלקו הראוי לו, אם כן היאך יכולות היו בנות צלפחד שהיו חכמות וצדקניות - לטעון כי חלוקת הארץ אינה צודקת, הלא הקב"ה הוא שקבע בן? ואם אכן טענתן צודקת, הלא בזה אי לא יקפח הקב"ה את חלקן המגיע להן, וייתן להן אותו גם בלי שיבואו בטענות אל משה, ואם כן מדוע יש צורך בדין דברים?

250 □ RABBI FRAND ON THE PARASHAH 3

4-a-

A MIDRASH (BAMIDBAR RABBAH 21:10) TEACHES that in the *dor dei'ah* (the generation that left Egypt and traveled through the Wilderness), the women amended what the men breached.

2

שפתי חיים

ר' פראנצ'ו

תצו

לכאורה זו היתה בקשה גרידא שירושת אביהם צלפחד לא תעבור לאחי אביהם אלא הם יזכו בירושתו.

אמנם רואים מדברי חז"ל (כ"ב ק"ט) שמבקשתם לאחווה הפליגו כ"כ בגדולתם של בנות צלפחד, "ראויה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה כמו שאר פרשיות התורה, אלא שזפו בנות צלפחד ונכתבה על ידן כו", ללמדן שמגלגלין זכות ע"י זכאיי זכות היא להם שע"י נמסרה פרשה זו. מהי הזכות המיוחדת שפרשת נחלות נכתבה על ידן? ובחז"ל (ילקוט פנחס רמז תשע"ד) אמרו עוד: "ויאמר ה' אל משה לאמר כן בנות צלפחד דוברות, יפה תבעו בנות צלפחד שכך כתובה פרשה זו לפני במרום, אשרי אדם שהמקום מודה לדבריו". כלומר בבקשתן לדרוש בנחלות שבמקום שאין בן הבת יורשת, כיוונו לאמיתתה של תורה - "כתובה לפני במרום" היינו לשרשם של הדברים. וצ"ב מה הגדולה בכך שבקשו ירושה את נחלתן שחז"ל ראו בזה איזה ענין רוחני עליון, ובפרט שחז"ל ציינו את שכתב בדבריהם: "אשרי אדם שהמקום מודה לדבריו", ומהי המיוחדות לפרשה זו שכתובה לפני במרום.

4-b-

The first example the Midrash cites is that the women did not want to take part in the creation of the *Eigel* (golden calf). The men had to donate their own gold and silver because the women refused to participate. Similarly, only the men wanted

בקשת הנחלות כתפקיד בעבודת ה'

אמנם באמת בקשתם לאחווה לא היתה מתוך רצון לזכות בירושה אביהם, אלא ירדו לעומק הסוגיא של ירושה ונחלה, וכמו שביאר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל שענין הירושה שהבן יורש את אביו, אינו כהיכתי המצוי להתעשר, אלא להמשיך את עבודת ה' של אביו בהתאם לתפקיד המיועד לו, ולצורך כך נועדה הירושה שהבן ימשיך את התפקיד של אביו בבחינת ברא כרעא דאבות. הבן אינו מקבל רק את האמצעים הגשמיים, אלא גם הבן דומה לאביו בכוחות נפש של, מלבד ענין הדימוי החיצוני שהוא דומה לאביו.

ונבין את ביאור הדברים מדברי הגמ' (שהובא לעיל) "חכמניות הן שלפי שעה דברו, דא"ר שמואל בר רב יצחק מלמד שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין שנאמר כי ישבו אחים יחדו, אמרו לו: אם ככן אנו חשובין תנה לנו נחלה ככן אם לאו תתיבם אמנו, מיד ויקרב משה את משפטן לפני ה'", זה לא היה חכמה של התחכמות שירדו לכווין בדיוק את השעה, שבאו לתבוע נחלתן בזמן שמשה ובית דינו עסקו בפרשת יבמין, ובאו לפנייהם עם סברות ופפול של דברי חכמה, אלא ירדו לעומק שורש הירושה, שכאמור מטרתו של העבדים להמשיך את חלקו של אביהם בעבודת ה', כגדר היבום "כי ישבו אחים יחדו ונ"י לו" ש"משיך את תפקידו, או תפקידו של ה' להמשיך את עבודתו של אחיו המת, ע"י היבום יש המשכיות לנפש אחיו, וכך הכלים (הנכסים) שהיו לנפטר בהתאם לתפקידו בעבודת ה', בניו אחריו הם יורשים אותו, כי הם צריכים להמשיך את תפקידו בעבודת ה'.

בנות צלפחד טענו לפני משה שצריך המשכיות לעבודת אביהם או ע"י שהבנות יירשו נחלתו, או כעין יבום שאחי אביהם הם ימשיכו את תפקיד אביהם בארץ ישראל. מתוך כך באו לתבוע את נחלתם בארץ ישראל כירושה להם מבית אביהם. ארץ ישראל ניתנה לכל שבט בהתאם לתפקידו בעבודת ה', כך קיבל את גודל נחלתו ואת המקום שהיה מיועד לנחלתו. יעקב אבינו כשבירך את השבטים, זה לא היה חלוקת ברכות גרידא, אלא חלוקת תפקידים בעבודת ה', ובהתאם לכך נתן להם את הכלים לצורך מילוי תפקידם, בברכתו ליהודה "אוסרי לגפן עירו", "ובלולן לחוף ימים ישכון", "מאשר שמנה לחמו" וכדו', וכך בברכת משה שהיתה המשך לברכתו של יעקב, וזה היה גם הגורל שעשו בחלוקת הארץ, הגורל קבע משמים את התפקיד של כל אחת בארץ ישראל, ובכלל הגורל הפרטי של כל אחד הכלים שיהיו לו לצורך עבודת ה' אם עשירות או עניות. וזו היתה בקשתם של בנות צלפחד ליטול חלק בארץ ישראל מתוך טהרת לבם כדי להמשיך את עבודת בית אביהם, לכן הוגדרו ג"כ כדרשניות, כי בקשתם לאחווה לא היה רק לירושה גרידא, אלא ביקשו למלאות את מקום הבן בעבודת ה'.

צדקניות - "שלא נישאו אלא להגן דהן"

זה גם מסביר מדוע התעכבו כל שנות הארבעים שנה לשהותם במדבר ולא התחתנו עד עתה, וכפי שחז"ל הגדירו אותם כ"צדקניות", זה לא היה מטעם שרצו קודם להסתדר בחייהם שיהיה להם נחלה. אלא לפי שלא ידעו עדיין מהי תפקידם בעבודת ה', האם כמו שאר הנשים הנגדרות אחר בעליהם שאין להם נחלה בארץ וכל תפקידם להיות כעור לבעליהם, או שהם אחראים גם על החלק של אביהם וזה יקבע את גורל עבודת ה' שלהם, ושאיפתם היה לייסד בית כהמשך לעבודת ה' הפרטית של אביהם מתוך עבודת ה' הכללי של השבט, והיו סבורים שאם הם יקבלו ירושה בארץ ישראל, עלול להתעורר בעיה של העברת הנחלה משרט לשבט (כפי שבאמת עוררו שבט בני מנשה) וכל עוד שלא קיבלו את חלקם בירושה לא היה ברור להם מהות הבית - התפקידים בעבודת ה', ולכן כל עוד שלא ברור את תפקידם לא ידעו עדיין למי להנישא. נמצא לפ"ז מה שלא נישאו כל אותו הזמן לא שסמכו על

to send Meraglim and were affected by their negative report about Eretz Yisrael. Not only did the women want to go to Eretz Yisrael, they thirsted for the land with such passion that they wanted as much as possible of it, as we see in the parashah of bnos Tzelafchad.

In fact, says the Midrash, the reason the parashah of bnos Tzelafchad immediately follows the Torah telling us that all the men upon whom death was decreed had already died is to juxtapose the women's desire to gain more of the Land to the men's disinterest in entering it.

This Midrash underscores the concept of the role of the nashim tzidkaniyos (righteous women) in Klal Yisrael. Women tend to have a stronger innate sense of emunah (faith) than their male counterparts. Men may be more learned and greater Torah scholars, but the women often have a better sense of what is right and what is wrong, and they will stand up for what is right.

Raw Munk - Call of the Torah

4. למה יגרע שם אבינו. Why should the name of our father be subtracted. The Midrash expounds upon this phrase to reconstruct the discussion for us.

The daughters argued that their father should not be at a disadvantage simply because he had no son. If daughters are not considered offspring equally with sons, then in effect Zelaphehad died without offspring and the law of yibum, levirate marriage [yibum], should apply. Accordingly, the daughters asked that their mother should marry Zelaphehad's brother to continue their father's name and preserve his portion of the Land. Moses replied that the law of yibum did not apply because the daughters were indeed valid offspring to continue their father's name. The daughters pressed their point, arguing that in the matter of inheritance they were treated as though they did not exist and yet when it

came to the question of their mother remarrying they were recognized as carrying their father's name. It was then that Moses decided to defer their case to Hashem (Yalkut).

הנס, אלא זה גם היה משיקולים של עבודת ה', לכן זכו לתואר "צדקניות" שע"י כך נעשה להם נס כיוכבד.

דרישת האחווה בהתאם לשורשם הרוחני

* שאיפתם היתה כ"כ טהורה להמשיך את עבודת ה' של אביהם שזכו ע"י כך שמגלגלין זכות ע"י זכאי, שכיוונו ל"פרשה זו שכתובה במרום", כלומר בקשתם היתה לשורשם הרוחני בתפקידם בעבודת ה', ומכאן זה זכו שתמסר באמצעותם פרשת נחלות, כיון שכיוונו לתוכן האמיתי של הירושה לכן נעשו הן "צינור" לפרשת הירושה. זו היתה מעלתן שפרשה זו נכתבה על ידן שמגלגלין זכות ע"י זכאי, מכאן זכותן זכו לחדש פרשה זו.

תו שיערי פרשת פנחס חיים

* ואולי סוד העניין הוא, כי עניין הירושה הוא להמשיך את מעשי האב והשגותיו לדור אחריו, ובזכות האבות יכולים גם הבנים לקבל משהו מדרגתם, אף על פי שבדאי דרגת הדור השני פחותה מדרגת האב בדרך כלל, וכמו שזמור חז"ל (יבמות לט. ב) איכשר דרא, בתמיחה. אולם

The Gemara in Sanhedrin (104a) reveals the logical basis for performing deeds *l'iluy neshamah*, a concept called "*b'ra mezakeh abba*," that a son can help his father to attain merit. The *Sefer Chassidim* (sec. 1171) illustrates:

"... when the father himself is a habitual sinner, but he sees to it that his son studies Torah and performs good deeds - since the righteousness of the child comes about through the father, the concept of *b'ra mezakeh abba* applies (i.e., the father gains atonement for his sins through the son's righteousness)."

A cursory reading of the *Sefer Chassidim* reveals that the concept of *b'ra mezakeh abba* has major implications. It appears that even if the parent himself was not meritorious, he can still attain reward and happiness in the World to Come through the actions of the child. At the same time, however, the reason why the child's merit helps the parent is because the parent caused the son's spiritual growth by supplying him with a Torah education. This could imply that if the child began his spiritual climb solely through his own efforts, the parent would not benefit.

However, the concept of *b'ra mezakeh abba* is actually much more far-reaching than this. Many other sources indicate that the child's actions benefit the departed parent even when the parent had no input whatsoever in his son's meritorious deeds. In fact, even in the most extreme cases — where an individual has strayed so far from the Torah path that he is classified as a *rasha* (wicked person) — the good deeds of the child are still able to effect a complete improvement in his parent's situation in Heaven.

17

When a Jew serves G-d and fulfills His *mitzvos*, it is extremely precious to our Father in Heaven — so much so, in fact, that the effects of those *mitzvos* are far-reaching. As the Chofetz Chaim stated, "Through any *mitzvos* and meritorious acts that one's offspring fulfills after his passing, the father's soul receives atonement."¹⁴ Through the power of their deeds, children have the ability to not only spare their departed parents from suffering for their sins in the next world, but also to effect their entry into Gan Eden.¹⁵ Even after the parent's soul has entered Gan Eden, the child's deeds continue to elevate the soul to ever higher levels of ecstasy and grandeur. The *Shelah* states that all of this applies to any parent — regardless of the parent's own merits — "for a son is *le'ara d'avuha* (the leg of the father)." As an extension of the father, the son's actions are viewed like the actions of the father himself.¹⁶ "When a Jewish mother passes away," writes Rabbeinu Yonah, "and her children are G-d-fearing and occupied with Torah and *mitzvos*, it is considered as if she herself is alive and performing all of these deeds."¹⁷

The ramifications of this concept are truly astounding.

Interestingly, the Sages characterize the son specifically as the "leg"

of the father, not the hand or some other limb. Rav Yitzchak Hutner explains that the leg is the only limb with which a person moves; without it, he would be completely stationary. In fact, this is the major difference between an angel and a human being. An angel is an *omaid*, one who stands. On whatever level G-d has created and appointed him, there he will stay, without the ability to advance. In contrast, a person is called a *mehaleich*, one who walks. Although he may begin his life on a much lower level than an angel, by working on himself and successfully passing through whatever life-tests G-d sends his way, a person can attain and even surpass the level of an angel. In this sense, a human being is constantly "on the move."

פעמים שהוא היה פחות מן הבנים, ואדרבה יש חשש שמתוך שהם יקבלו את ירושת האב עלולים הבנים להחזיק במעשי אבותם בידיהם ולרדת מדרגתם הרוחנית, ולכן אמרו בנות צלפחד עוד בטרם יבקשו את חלק צלפחד בארץ ישראל, כי הם יודעות שאביהם מת בחטאן ואין הן הולכות בדרכו אלא בדרך הצדקות. ואדרבה מתוך שמתוך את חטאיו הם נשמרים שלא לילך בדרכו, ועל כן ראוי ליתן להם את ירושת אביהם.

ועל פי זה עלו דברי רש"י ורבי יהודה הלוי בדרך אחת. שמתוך שהזכירו בנות צלפחד את חטא אביהם, על ידי זה גילו דעתם שאין הן שייכות לחימיו, וממילא מן הדין ליתן להם את ירושת אביהם. דברים אלו חידוש ה', ועדיין צריכים עיון.

תשס"ז

עתיד

ש זעזעו אמונת

14

עד

והנה כל מה שיש בכריאה, נברא בשלשה משקלות של (עש"ו) מקום, זמן ונפש. כדאיתא בספד"ק.

וכל נפש אחתה באיזה מקום בעולם, ובאיזה יום בשנה, כי כל שלשה בחינות אלו מישך שייכי להדרי. וכבר ביארנו, שיומה של רות, הוא י"ז בתמוז, והוא יום כניסתה לקהל ובאותו יום נעשתה אמה של מלכות כנ"ל, והוא יום הצלתה. ובאותו יום שהוא גמר ההשלמה של שבועות, (רק לעת עתה נתקלקל הענין עד שיתוקן כנ"ל) בו נתאחזה באחוזתה ושבה אל משפחתה (קבוצת הנשמות ששייכת להם כפי סדורות ככסא הכבוד) ואל זיווגה האמתי הוא בועז, וכל זה הוא בכוחו של יובל. וגם היום הזה עתיד לשוב אל משפחתו, הוא קבוצת המועדים והימים טובים של ישראל, ובו יתנו לוחות ראשונות שעדיין חסרים לנו, וכשם שנשמת רות שייכת ליום י"ז בתמוז הוא הוית, בוודאי שייכת ג"כ לאיזה מקום ונחלה בא"י, המקבילה לבחינתה. וכנראה, מקום זה הוא בית לחם יהודה, שהוא המקום שפירשה משם נעמי, להשיב שמה את רות בסוד היובל, כמ"ש בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו. וכנראה, זאת ההלכה שרות מותרת בקהל ושבה שם בסוד היבום והיובל, זאת ההלכה שייכת לחלקת השדה של אלימלך אשר קנה בועז ביום קנותו את רות המואבי. וכמשמעות הפסוקים שזה תלוי בוה ולא כמו שהאיש טוב רצה לקנות או השדה כלי רות, הלא מה שרות הוא בנפש, חלקת השדה הזאת היא במקום. ושניהם שייכים ליום י"ז בתמוז בזמן, כי גם י"ז בתמוז יחולץ מקליפת בין המצרים, וישוב לאחוזתו לששון ולשמחה, בסוד היובל. ולכן קורים רות בשבועות יום היובל כנ"ל. להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים, כי כואב יבוא זמן שכל ישראל יגאלו. וישובו לאחוזתם

15

כנ"ל. ובית לחם היא הקרקע והאחוזת ששייכות להלכות יובל. ודוקא שם היא מקום קבורת רחל כמ"ש ואקברה שם בדרך אפרת היא בית לחם. כי דוקא רחל נמטרה הבשורה שכל ישראל ישובו לאחוזתם בסוד היובל כמ"ש ויש תקוה לאחירתן נאום הוי', ושבו בני ישראל לגבולם. ולכן ישראל בצאתם מארצם הזמן להם הקב"ה יעברו דוקא אצל מקום היובל בקבר רחל לסימן בעת יציאתם, שכבר הזמן היובל ועוד ישובו לבצרון. וזה יהי לעת"ל בימות המשיח כשהיובל יהי בתקפו ומילואו עם כל

All of this applies only during a person's lifetime. Once he passes away, his opportunities for growth have ended. As explained above, the level he attained through whatever deeds he performed while alive is the level he must now remain on forever. He, too, like the angels, has become one who "stands." However, Rav Hutner explains, this is the point at which "b'ra kara d'avuha" takes effect. Through this remarkable arrangement, the departed actually have a way of retaining a "foothold" on this earth, this incredible world of merit-gaining potential. If the departed has left behind meritorious offspring—"legs," so to speak—there exists the possibility of continuing to "walk" despite having passed away. The deeds of the children are attributed to their parents and thus allow the deceased to continue to ascend from one level to the next. Those fortunate enough to have praiseworthy children continue to advance along with them. In this sense, the parents are still amongst the living.

RELATIVES AND FRIENDS

In truth, this concept is not limited to the parent/child relationship. Torah study and mitzvah performance can be done on behalf of other relatives, as well, including spouses, children, grandparents, cousins and others. In fact, the idea is not even limited to relations. A person's deeds

The *Succas Shalom* suggests that a mourner choose a specific mitzvah to designate as his personal "project." In other words, regarding this particular mitzvah—whichever one he chooses—the mourner would devote his energies toward its scrupulous fulfillment, with all of its details.

In deciding which specific mitzvah to choose, there are various considerations. According to the *Succas Shalom*, one reason that adopting a mitzvah is such a potent option is the fact that it is a physical act, and there is a general concept in *halachah* that a *ma'aseh* (physical act) is considered stronger than mere *dibbur* (speech). Therefore, it would seem to be preferable to focus on a mitzvah that indeed involves physical action. Another element suggested by the *Succas Shalom*, to increase the effect even further, would be to select a mitzvah that includes a positive benefit for the general public. Some examples that would probably encompass both elements would include: writing a sefer Torah, collecting the *sidurim* and *sefarim* in a shul or *beis medrash* at the end of the day or on Shabbos to facilitate future use, etc.

Another valid consideration is the departed himself. Seemingly, it would be most appropriate to engage in a mitzvah that the departed was known to excel at, or take a particular interest in, during his lifetime.

Bear in mind though, that these are all just suggestions. While there

ומובא בספר אוצר היים ליישב בשם הגרי"ד סולובייצקי, דכשבאו היו בנות צלפחד שהיו מחבבות את ארץ ישראל לבקש חלק ונחלה בארץ, וכן בפסח שני כשבאו האנשים שהיו מחבבים את המצוות ואמרו "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו" אמר משה הללו והללו זריזין למצוות הם אף עלי לזרז את דינכם ולמלא את מבוקשתם כאדיר חפצם ורצונם, ואילו בשני האחרונים בדינם של המגדף ומקושש שידע משה שחייבי מיתה הם, אלא שנעלמה ממנו לפי עשה באיזה מיתה לדונם, אמר מה לי למהר ולהחיש מיתתם של אלה, ישבו להם בכלא עד שיחרף ה' משפטם, מצוה להזדרז למבקשי רצונו ואין מצוה להזדרז לעוברי רצונם להענישם.

שונה על האדם להיות מודע לתפקיד הנעלה שהוטל עליו בחיים חיותו, ולהתרחק משפלות הנפש ענוה פסולה, וכתב רבינו יונה שמכין שכל יוצרים נבראו לכבוד השי"ת. שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (ישעיה מ"ג), לכן חייב האדם לשום לבו בכל עת לכבוד את ה' ולקדשו בכל דבריו ולרוממו להודות לו ולברכו תמיד (שע"ת שע"ג קמ"ח), כאשר יתברר אצל האדם שהוא נולד לגרום כבוד

ונחת לבוראו, או לא ירתע משום דבר שיצוהו לזו המטרה, אסור לו להסתכל על מיעוט ערכו, שהרי גם הוא מבני אברהם יצחק ויעקב, וגם לו חלק בתורת משה.

בנות צלפחד לא ויתרו על ירושת אבותן, הן הרגישו שאם רצון ה' להנחיל לעמו את ארץ ישראל, גם משפחתן צריכות לחונן אותה ולקיים המצוות התלויות בה, ומכיון שכוננת היתה לשם שמים נאמר כן בנות צלפחד דוברות, ופירשו חז"ל יפה תבעו בנות צלפחד, אשרי אדם שהמקום הודה לדבריו (ספרי ורש"י), עוד אמרו ראוייה היתה פרשת נחלות שתאמר ע"י משה, אלא שזכו בנות צלפחד שנאמרה על ידן, מגלגלים זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב (רש"י).

וכמה באמת זכו? הרי אומר כמה שאמרו למה יגרע שם אבינו, שלא רצו לוותר על חלקן בירושת הארץ, נפלא מאד הדבר שבנות צלפחד שתבעו ממנו נשתבחו על כך, ואילו קרח שתבע רוחניות וערער על הכהונה נדחה בשתי ידים, אבל העיקר שהכל הולך אחר כוונת הלב, בנות צלפחד בקשו כבוד שמים, ואילו קרח ביקש כבוד עצמו.

גדולי עולם נצטערו על זה שנמצע מהם להרבות כבוד שמים כפי שרצו, אחרן סבל חלישות הדעת על זה שנמנע מלזרז קריב בחנוכת המזבח, אבל בזכות זה נאמר לו שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות (רש"י ח"י), ופירש הרמב"ן דזה קאי אהדלקת הנר בימי חשמונאים, שזכה שע"י בניו הכהנים ידליקו לדורות נר חנוכה ואפילו אחרי החורבן, יכן דוד המלך התאמץ על בניו דוד המלך

נטיה זו עברה בירושה לבני בניו, בבחינת 'חנך' לנער על פי דרכו, ולכן צאצאיו באו לבקש ממשה רבינו שיתן את הארץ הזאת לעבדיך, הם לא הסתפקו בחלק ונחלה שיש להם בארץ ישראל, אלא רצו נחלה גדולה יותר בעבר הירדן

וידועה אמרתו של הסבא מטלבודקא זצ"ל כשרואים יהודי שגנב רח"ל, צריך לדעת שדבר מגונה זה לא בא לו מעצמו, כי ליהודי אין טבע של גנב ואם הוא גונב, אות הוא שקיבל ירושה את המידה הרעה הזאת, ואף על פ שאבותיו ואבות אבותיו היו צדיקים גדולים, צריך לומר שסבא שלו היה גונב את דעת הבריות ומפריז בצדקות שלו בפני אנשים זרים. הבן שלו ירש נטיה זו והוא כבר גנב הידועי תורה מאחרים, והנכד כבר נעשה גנב פשוט.

ופירש רש"י: למשפחה מנשה בן יוסף - למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, הלא לומר כך יוסף חבב את הארץ, שנאמר והעליחם את עלמותיו וגו', וזנותו חבבו את הארץ, שנאמר תנה לנו אחוזה. וללמדך שהיו כולם לדיקים, שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופרטו כך והכתוב נאמר מהם ליחסו לשנה, הרי זה לדיק בן לדיק. ולס יוסף ילגנאי כגון כל יקמעהל בן נתניה בן אלישמע, נידוע שכל הנזכרים עמו קשעים היו:

26 שיחות מאמר צ מוסר שפה

והנה יש להתפלא עלינו, שאנו דרים בארץ ישראל, ואין אנו מרגישים כראוי את העליה וההשפעה הבאות לנו על ידך. ופטר הדבר למדנו מדברי חז"ל (דברים רב פ"ב ח'): "אמר משה רבינו לפניו, רשע"ע עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ישראל ואני איני נכנס, אמר לו הקב"ה מי שהודה בארצו נקבר בארצו, ומי שלא הודה בארצו לא נקבר בארצו, יוסף הודה בארצו מנין, גבירתו אומרת "ראו הביא לנו איש עברי" (בראשית לט יד), ולא כפר אלא אמר "גנב גנבתי מארץ העברים" (שם מ טו) וכו', אתה שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך, כיצד, בנות יתרו אומרות (שמות ב טו) "איש מצרי הצילנו מיד הרועים" והוא שומע ושותק וכו'." * והדברים מפליאים, הרי כשבנות יתרו אמרו "איש מצרי" היתה בזה גם הכחשה על יהדותו של משה, והוא שמע ושתק ולא מצינו כל כך שם תביעה עליו, ואולי משום שהיה סכנה בדבר אם היה נודע שהוא יהודי, ומ"מ על מה ש"לא הודה בארץ" בשתיקה זו, על זה נענש שלא נקבר בה, ולא הועילו לו הסיבות והטעמים שהיו לו. ומשום שענין זה ש"מי שלא הודה בארצו לא נקבר בארצו" אינו בתורת עונש, אלא הוא מציאות, שכל שאינו מודה בארץ אינו שייך לארץ, ואין מועיל מה שיש לו טעמים וסיבות לכך, דמ"מ אין הארץ "רוצו" בו.

בנות צלפחד היו דור שביעי מיוסף הצדיק. וכיון שיוסף חיבב את הארץ, כמו שרואים שביקש להעלות את עצמותיו אחר מותו לארץ ישראל הרי זה השפיע על הדורות אחריו, שבנות צלפחד שהיו שבע דורות אחריו קיבלו ממנו את אהבת ארץ ישראל.

וזה לימוד גדול עבורנו, שכל מה שהאדם עושה משפיע לדורות אחריו, ופעמים מה שהנכדים מתנהגים במידות טובות, זה בזכות הסבא שחי לפני שנים רבות. כמו אצל בנות צלפחד, שלפי חשבון השנים לא ראו את יוסף. מכל מקום חיבתו לארץ הקודש, השפיעה גם עליהם.

וזו אחריות לכל אחו שידע שמעשיו ודרכיו משפיעים על דורות אחריו שיתנהגו נמותו, ואם הוא הולך ומתנהג בדרך התורה והמצוות, הרי זה משפיע אפילו על הרבה דורות אחריו. ושכרו הרבה מאד.

כז לתורה פרשת שמות ב אזנים

איש מצרי הצילנו. א"ל ד ור"ה, מי שהודה בארצו (יוסף) - כי גנב גנבתי מארץ העברים) נקבר בארצו... אתה שלא הודית בארצך, אין אתה נקבר בארצך (דבר פ"ב). וקשה הלא הו"א ה"י באותו מעמד, בשעה שאמרו לו: "איש מצרי הצילנו"? ובת"ש בשם הרד"ש ויושע נאמר, שאמנם שמע משה הבחין את דברי בנות יתרו ולא נכנס לבית לאמר: "לעברי אנכי"; ובמדרשים איתא, שהתנכר משה והעלים, כי הוא עברי, ומסתמא התנכר בלשונו או במל' ושיו, כאשר הזכרנו לעיל, מלתא בטעמיו. ויש לנו בזה הרחוקי דברים: א) יוסף נתגדל וגר כל ימי עולמו בארץ העברים, ונלקח משם בחזק יד, וענינו ולבו היו שמה כל הימים, שהרי אביו ואחיו (לכה"פ) - בנימין האהוב עליו) גרים שם, וממילא כאשר סיפר את דברי ימיו, אמר: "כי גנב גנבתי מארץ העברים", כי אין צורך ה"י לו לאמר אחרת, שלא ישקר? אבל משה, שלא ראה מעולם את א"י ואפילו תורו לא נולדו שמה, ואין לו בארץ העברים שום קרוב או גואל, והו"ו והם

27 איתא במדרש רבה כאן: "וילך ראובן בימי קציר חטים, חנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו" (משלי כב, ו). "יתן את הארץ הזאת לעבדיך וגו' (במדבר לב, ה)."

דעת פרשת ויצא שרגא רלט

ובפשטות כוונת המדרש היא, שיהו שאמר הכתוב 'חנך' לנער על פי דרכו, שהיות שראובן היה נשמר מן הגזל ולא הביא אלא דבר שהוא הפקר, החינוך הזה של ראובן להישמר מן החטא התקיים בו, שבניו של ראובן, בשעה שחלקו את הארץ והיה להם מקנה רב, הם חששו מן הגזל, שצאנם ילך וירעה בשדות אחרים, ולכן בקשו ממשה רבינו "יתן את הארץ הזאת לעבדיך", בעבר הירדן.

ובעני"ז איתא בקהלת רבה (א, ג): "לפי שהרחיקו את עצמן מן הגזל, לפיכך נתן להם הקב"ה נחלתם במקום שאין בו גזל". (וע"ע בילקוט שמעוני כאן רמז קכ"ט, ובפרשת מטות רמז תשפ"ו, ובמשלי רמז תתק"ס.)

אולם נראה עומק ביאור דב"י המדרש, שהנה היתה תביעה על בני גד ועל בני ראובן על כך שהיתה להם תשוקה לממון, והם דאגו לצאן ולמקנה שלהם יותר ממה שהם דאגו לעצמם, וכפי שהוכיחם משה רבינו ואמר להם לא כן, אלא עשו את העיקר עיקר ואת הטפל טפל: "בנו לכם ערים לטפכם וגדרת לצאנכם" (במדבר לב, כד) תחילה לעצמכם ואחר כך לצאנכם. (מדרש תנחומא פרשת מטות ז, ומוכא ברש"י שם לב, טז.)

ועל כך מצינים חז"ל את שורשה של הנחגה זו, מכך שיצא ראובן בימי קציר חטים, והלך לחפש לעצמו דברים וחפצים השכוחים בשדה, ודאי שהקפיד לקחת רק מן ההפקר ונשמר מן הגזל, אבל היתה אצלו נטיה של חיפוש ממון, והוא לא הסתפק במה שיש לו בבית, אלא הלך לחפש לעצמו עוד דברים בשדה.

ומכאן לימוד עברונו, בכדי לקבל את השפע המושפע מנרות על ארץ ישראל ועל יושביה, כאמור: "תמיד עיני ה' אלקיך בה וגו'" (דברים יא יג), יש תנאי לכך

שצריך להיות שייך לארץ - "מודה בארץ", דהיינו להכיר במעלתה ובחשיבותה, ורק ע"י הרגשה זו נכנס האדם תחת ההשפעה המיוחדת לארץ.

כתוב: "ויקן את זולתך השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה" (בראשית לג ט), ופירש באבן עזרא: "הזכיר זה הכתוב להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, מי שיש לו חלק בה חשוב הוא כחלק לעוה"ב, והוא ברמב"ן שם. הנה, מלבד המצוה שבישוב ארץ ישראל, הרי עצם קניית חלק בארץ היא כקניית חלק לעוה"ב. אך נראה שגם זה הוא רק במי שהוא "מודה בארץ", ומרגיש את גודל חשיבות קנין חלק בארץ, שרק ע"י כן הוא נחשב כקונה חלק לעוה"ב.

ומצינו בבנות צלפחד שאמרו: "תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו" (במדבר כז ד), וברש"י (שם כז טד): "העל הנשים לא נגזרה גזרת מרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ, הנשים אומרים "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (במדבר יד ד), והנשים אמרות "תנה לנו אחוזה" (וכע"ז במד"ר פכ"א י). מצאו חז"ל שבקשת הנחלה שלהם לא היתה סתם בקשה לקבלת רכוש, אלא היא באה משום חביבות הארץ, שהכירו במעלת קניית חלק בארץ וחביבו את הארץ, וע"י כן זכו להכנס לארץ, וניצלו מגזירת מרגלים שהיתה משום שמאטו בארץ חמדה ולא רצו בה.

ויתכן שזוהו ג"כ הטעם שנמחל לישראל על חטא העגל, ואילו חטא המרגלים לא נמחל להם, ומתו כולם במדבר, ומשום שחטאם היה שהוציאו את דיבת הארץ רעה ולא רצו בה, ממילא לא שייך על דבר זה מחילה שהרי מ"מ אינם שייכים לארץ ואינם ראויים להכנס אליה.

אש תמיד

שצ

הקשה ה"חתם סופר", מה חיוב הוא זה שביקשו את נחלתן, והלא אילו היו בארץ אחרת היו גם כן מבקשים חלק אחוזתם.

והיא קושיא פשוטה ועצומה, שבקשת נחלתם היתה לצורך חיותם, שהרי אם לא יקבלו נחלה הם ימותו ברעב, שבלא נחלה ושדה ממה הם יתפרנסו, והכהנים והלוויים שאין להם נחלה נותנים להם תרומות ומעשרות, אבל בנות צלפחד ממה יחיו, ולכן ביקשו נחלה כדי שיוכלו לחיות ולהתפרנס, והיכן רואים בבקשתם את חיוב הארץ.

ותירץ ה"חתם סופר", שבנות צלפחד הלא היו משבט מנשה, ומשפחות מכיר וגלעד נטלו את חלקם בעבר הירדן, והן חששו שגם הן יקבלו את חלקם בעבר הירדן עם המכירי והגלעדי, ואילו בעבר הירדן מערבה שהוא גופו של ארץ ישראל לא תינתן להם נחלה, על כן אמרו שלא יגרע שם אבינו מתוך משפחתו דהיינו משפחת החפרי שנטלו מעבר הירדן והלאה.

וזוהי ההוכחה שהן חיבבו את ארץ ישראל, שעיקרה מעבר הירדן

והלאה, ולא אנו לקבל אחוזתם בעבר הירדן המזרחי, אלא לזקא בעיקר ארץ ישראל.

באופן נוסף יש לומר, כי אילו היו מבקשות נחלה רק משום שהיו רוצות להתפרנס ושלא ימותו ברעב, מדוע נזכרו לבקש רק עתה, למה לא התעוררו כבר קודם לכן, הלא בביזת הים כתוב בחז"ל שכל אחד היה טעון תשעים חמורים עמוסים, ומדוע אז לא באו לדרוש גם כן לעצמם, אלא בהכרח כי מה שהיו מבקשות נחלה בארץ אין זה משום שהיו דואגות לפרנסתן, אלא מפני שהיו מחבבות את הארץ.

תושבים (יותר נכון - עבדים) גוורים בארץ מצרים, וכשננות יתרו אמרות עליו: "איש מצרי" והוא שותק - הרי זה לכאורה בסדר גמור, ואיך הוא נענש על שכפר "בארצו", לא בעצו אך בארצו?! הרי לפי זה יוצא המיוס שהבטיח ה' לא"א בין הבתרים לתת לזרעו את ארץ הכנעני... הרי היא כבר שלנו אפילו קודם ירושה וישיבה, ומא עד

סוף כל הדורות, כששואלים את איש יהודי (והוא תושב איו מדינה שהיא ולמקצה השמים ועד קצה השמים), מאיזו ארץ אתה - עליו לענות "מארץ ישראל" אפי' אף שלא היה שם מעולם, לא הוא ולא הוריו! ובא"ל הוא חוטא נגד ארצו ומלתו אמורה: זאם הוא זוכה לפעמים לעלות או להקבר בארץ, הרי זה מפני שאיננו גדול כמשה, ואין הקב"ה מדקדק עמו, כמו שדקדק עם משה. (ב לא כנגד עמו חטא משה (מסתמא הגיד תיכף ליתרו, שהוא עברי, שהרי התנה יתרו עמו תנאים אודות הבנים), אך נגד ארצו שלא הודה בה, שלא אמר תיכף שהוא גר במצרים זמנית, ומצפה להגאל וללכת אל "ארצו", המובטחת לעם ישראל; והעונש ה' "שלא נקבר בארצו": הרי שהארץ הק' היא כמו דבר, שיש בו רוח חיים לדעת ולהרגיש עלבון ולתבוע עלבונה ועונש מדה כנגד מדה, וכן נאמר:

"ושבתה הארץ שבת לה" (ויקרא כ"ה); וכשם שיש ליהודי מנוחה יום א' בשבוע, כך צריכה הארץ הק' מנוחה שנה א' בשמיטה: "שש שנים תורע שדך ושש שנים תזמר כרמך... ובשנה השביעית שבת שבתון יהי לארץ", לארץ הקודש. אין שום ארץ אחרת צריכה למנוחה ושבת, וכמו שאין הגוים חייבים לשבות (אדרבה אסורים הם לשבות), רק הארץ אשר עיני ה' בה - היא צריכה למנוחה ולשבת שבתון, ואם אין נותנים לה לשבות, היא תובעת את עלבונה: "או תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם... תשבת את אשר לא שבתה בשבתתכם בשבתכם עליה" (שם כ"ו). ותורת ישראל היא גם "תורת

Rashi explains that Joseph is mentioned here to compare Zelophehad's daughters to Joseph, because they loved the Land as he did. This is difficult to understand, because, although they demanded their share because of their love for the Land, that was in itself no reason to claim a parcel of land for themselves. They could have entered the Land even without receiving a share in it.

It must be that if a person truly loves something, he will desire that it should be his, and not be satisfied with having it belong to others, even if he would have access to it. The Torah, therefore, testifies that because of their love for the Land they demanded a share in it, a share which would be their own personal property. With this reasoning, we can understand why the Torah commanded that everyone write a *sefer Torah* for himself, and, according to *Rosh (Tur Yoreh De'ah 270)*, it requires that everyone purchase *sefarim*. It is not enough to borrow *sefarim* from others because the love of the *mitzvah* of learning Torah demands that the *sefer Torah* or the *sefarim* be one's own property. In the case of the *sefer Torah*, the love must be even more powerful, for one is required to write it himself.

Why did the Torah find it necessary to associate their love of the Land with that of Joseph? One would have thought that it would be more praiseworthy if they themselves arrived at their feelings on their own initiative and not because they learned from their forefathers to cherish it. The Torah's view, however, is that it is more praiseworthy to cherish the Land because one learned about it from one's forefathers than it is to cherish it because of his own emotions. We see this from the association of the daughters of Zelophehad to Joseph. If a person performs a deed because he himself feels that it should be done, he is satisfied no matter how he performs it, since the deed itself was performed by his own initiative, and that alone is a great accomplishment. Should he perform an action because he learned it from his ancestors, however, the actual performance is in itself to be expected. He, therefore, does not consider that an accomplishment. The only accomplishment is what he adds to that deed; namely, the love and enthusiasm for the *mitzvah*. Thus the daughters of Zelophehad were praised not for the love of the Land that they felt but for the love which they demonstrated for the Land.

313 03

36

אופן ירושת הארץ

כדי לבאר ענין זה, יש להקדים את מזלוקת התנאים (ביב קיו ע"א) באופן מזלוקת הארץ. לדעת ר' יאשיה "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ", כלומר בני ישראל היוצאים ממצרים הם אלו שזכו בארץ, כשכל אחד היה מוכן חלקו המגיע לו, והם

הורישו כל אחד את חלקו לבניהם באי הארץ. ואילו לדעת ר' יונתן "לבאי הארץ נתחלקה הארץ", כלומר באי הארץ הם אלו שזכו בארץ, וכביכול הורישוה לאבותיהם מתי המדבר, והזורו וזכו מהם כפי דיני ירושת בנים מן האבות (ועיין שם בהמשך הסוגיא שמוכרת דעה נוספת בענין זה, ועיין שם חנפאק מינה בין הדעות).

37

R. Mark

53. For these shall the Land be divided. There is a dispute in the Talmud (*Bava Basra 117a*) about how the Land was apportioned. R' Yonasan argues from our verse that the Land was allotted on the basis of the count of those who entered it; that is, the count given here. However, R' Yoshia points to v. 55 which states, according to the names of their father's tribes shall they inherit, implying that the count established at the time of the exodus from Egypt is the controlling factor. However these views are reconciled, we know that ultimately the distribution of the Land took into account the population that entered it while still preserving its character as the Land that Hashem gave to the Patriarchs, to be passed on to their descendants. Hashem had said to Abraham: *I am Hashem Who brought you out of Ur Kasdim, to give you this*

תמו

שמן 5 קאסין

פנינים - פנחס

משחת

ומדויק לשון רש"י שהיו 'מחבבות' את הארץ, כי ידוע מאמר העולם שהאיש האוהב מאכל מסוים אינו אוהב את המאכל כי אם את עימו - והמאכל הזה ערב

לחיכו, דאי לאו הכא היה משאיר את המאכל האהוב עליו ולא מבערו מן העולם. ולעומת זה - להבדיל אלף אלפי הבדלות בין קודש לחול, המחבב ספר תורה מכבד את הספר בכל מיני כיבוד ומשמרו במקום נאה ושמור וכדומה כל אופני כבוד הראויים, וזהו ההבדל בין 'מחבב' לאוהב' שהמחבב מחבב את החפץ או הדבר האחר, והאוהב אוהב את עצמו בלבד. וכך רש"י ואמר שהיו בנות צלפחד 'מחבבות' את הארץ, היינו שלא אוהבו את עצמן אלא כל כוונתן היתה שיהיה חלקן של אביהן שמור ומכובד אצל אחד מבני משפחתם בכבוד הראוי, ולא יסוב לנחלת שבת אחר.

תתקב

משה

ספר במדבר

אדה

33

א] פירש"י, מגיד שחכמניות היו (ספרי, כ"ב קט ע"ב).

וצ"ב, מה היתה החכמה המיוחדת בדבריהן אלו.

והנה כתב הספורנו (להלן פסוק יח) עה"פ "איש אשר יחז בו" וז"ל, מוכן לקבל אור פני מלך חיים, כענין "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה" (שמות לא-ו), עכ"ל.

מבואר שלזכות לחכמה בע"י הכנה, וההכנה היא גופא להיות חכם לב, ומפורש בחז"ל (קהל רבה א) עה"פ "יהב חכמתא לחכימין" (דניאל ב-ג). וכי רק לתבמים יהביה חכמה, אלא משום שהטפשים עוסקים בתורה במקומות המזנופים, ע"ש, דהיינו חכם הוא מי שמכיר ומעריך חשיבות החכמה, ושומר קדושתה כראוי בנות צלפחד העריכו מעלת וקדושת ארץ ישראל, ולכן טענו "למה נגרע", דאם היה לאביהם בן, לא היו חובעות כלום, זאת אומרת שלא ביקשו חלק בארץ ישראל לכול את פריה, רק משום מעלת קדושת הארץ, ולכן - מגיד שחכמניות היו, "חכם לב יקח מצות" (משלי יח) - מי שמכיר חשיבות המצוות ודאי יקח כל מה שיכול.

"חכמות נשים בנתה ביתה" (משלי יד-א) - אשה שמכרת מעלת קדושת בית יהודי, וגם מכרת ערך בעלה, יכולה לבנות - "פיה פתוחה בחכמה" (שם לא-כו) ואז תהיה "תורת חסד על לשונה" (שם).

34

ונראה עוד, ולכד שכדי לזכות לדבר, צריך להכיר חשיבותו, גם אחר שכבר יש לאדם איזו השגה או מעלה, אם אינו מעריך את הדבר כראוי יכול לאבד זכותו וינטל הדבר ממנו. כמבואר במס' נדרים (פא ע"א), אר"י אמר רב מאי דכתיב "מי האיש החכם ויבן את זאת" וכו' עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב "ויאמר ה' על עזבם את תורת וגו'", ע"כ. ומביא הר"ן (מרכיבי יונה) וז"ל, על שלא ברכו בתורה תחילה אבדו הארץ וכו', כלומר של היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה וכו' ומתוך כך ה' מזלזלן בברכתה, עכ"ל.

וע"ע בגמ' שבת (קט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחיללו את השבת, וביטלו קריאת שמע, ותינוקות של בית רבן, ושלא היה להם בושת פנים זה מזה, ושהושוו קטן וגדול, ושלא הוכיחו זה את זה ושביעו בה ת"ח, ע"כ. ונראה דיסוד אחד הוא לכולם שהיה בהם חסרון בהכרת חשיבות הדבר, ולכן גם לא העריכו מעלת המקדש וזה גרם לחורבן.

דעת בהעלותך תורה עו

זמה נגרע צלפתי הקריב (ט, ו). וברש"י: וראייה היתה משה זו להאמר ע"י משה כאשר כל התורה כולה אלא שזכו אלו שתאמר על ידה, שמגלגלין כ"כ ע"י זכאי. - הוא סוד והיה כל מבקש ה' (שמות לג, ז) אקש - דייקא.

והנה, לדעת הסוברים שיוצאי מצרים הם אלו שזכו בארץ, הדברים מובנים, שכן האבות קיבלו את חלקם בארץ ישראל, אשר להם היא היתה מומנת וראויה, ומשלא זכו להיכנס לארץ בעצמם, הורישו לבניהם באי הארץ. אולם לפי הדעה השנייה, שבאי הארץ זכו בארץ, ולאחר מכן הורישו לאבותיהם, וחזרו זכו בה מהם. יש להבין מדוע נעשתה ירושת הארץ דוק באופן כזה? ומי הם אלו הראוים לרשת את הארץ באמת, האבות או הבנים?

ונראה לומר, שאכן מעיקר הדין היה ראוי שיוצאי מצרים יהיה חלק בארץ ישראל, אולם הנהגת הקב"ה היא, שבלא עמל ויגיעה מצד האדם, לא יגיע אליו אפילו חלקו הראוי לו. יסוד זה מצינו בדברי המשנה (סנהדרין פ"י מ"א): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", דהיינו, שלכל אחד מוכן חלקו העתידי להיות לו בעולם הבא, אולם ברור שכדי לזכות לכך בפועל צריך לעמול בעולם הזה, ולמלא אחר ציוויי הקב"ה, ומי שלא יתאמץ בכך, אלא יגרר אחרי חיי החומר ותאוות העולם הזה, יפסיד את חלקו. כן הוא גם בקניני התורה, אף על פי שלכל אחד יש חלק בתורה, וכפי שאומרים אנו בתפילה: "ותן חלקנו בתורתך", מכל מקום ודאי שבלא עמל לא ניתן להשיג תורה ולא כלום.²

וביאר הדברים הוא, שאם היה אדם מקבל את חלקו המגיע לו בלא עמל ובלא טרחה, היה מולול בטובתו של הקב"ה, ולא מניח בגודל טובו וברוב חסדו, ולכן טבע הקב"ה כלל בבריאה, שאף כאשר השפע מוכן ומוזמן עבור האדם, אין האדם זוכה בו בפועל, אלא אם כן עשה מעשה מעצמו, והתאמץ להשיג את אותו השפע, משום שרק באופן זה יד

האדם ויזר את רוב גדלו וטובו של הקב"ה - נותן הטובה.³

מעתה נבואר היטב מדוע נעשתה ירושת הארץ באופן של זכיית הבנים תחילה, כשלאחר מכן אבותיהם זוכים מהם, ושוב חוזרים הבנים וזוכים מאבותיהם, שהרי יוצאי מצרים, הם אלו אשר היו צריכים להיכנס אל הארץ ולזכות בה, אלא שכיון שקלקלו את דרכם בחטא המרגלים, חילולו בארץ ולא חפצו בה, עד שאמרו: "מדבר יהוה": "נתנה ראש ונשובה מצרימה אף על פי שחלקם בארץ היה מוכן לקימה מכבר, מכל מקום לא ניתן היה לעשות גורל בארץ ישראל על שמם, שהרי בפועל לא היו זכאים לקבל את חלקם המגיע להם בארץ.

40

מאידך, בנייהם באי הארץ, תיקנו את הדבר, שהרי הם נלחמו על הארץ, העריכו את מעשה זה, והיו מוכנים להכניס עצמם לסכנת כדו לזכות בה. לפיכך, בזכות הקרבת יבולים היו האבות - יוצאי מצרים - לחזיר ולזכות בחלקם בארץ שהיה מוכן להם מעתה, ואתם ממצרים. דהיינו, ההקרבה והמסירות של הבנים, הוציאה מן הכח אל הפועל את זכותם של האבות בארץ, ומאותה שעה חזרו האבות וזכו בה מכח

בניהם, כפי שצריך היה להיות מתחילת, והם אלו שהורישו בסופו של דבר לבניו.⁴

41 טענת בנות צלפחד

על פי דברים אלו, יש להבין את הדין ודברים שהיה לבנות צלפחד עב משה רבינו, וכפי שיתבאר.

באמור לעיל, יוצאי מצרים - עם ה' - הפסידו את חלקם בארץ במעשה המרגלים, ולא זכו בה אלא על ידי בניהם, אשר העריכו את מעלת הארץ ונלחמו עליה. אולם צלפחד, אף שלא היה בעדת המרגלים, כטענת בנותיו, מכל מקום הפסיד את חלקו בארץ ככל עם ה', וכיון שלא היו לו בנים שילחמו על הארץ, לא היתה בידו זכות שמחמתה יוכל לקבל את חלקו בארץ. על כן טענו בנותיו, שאף על פי שלאביהם אין את מסירות הנפש של באי הארץ, מכל מקום בעצם טענתן ושאיפתן לזכות לחלק בארץ ישראל, ובזכות חיבתן שהן מראיות לארץ ישראל, יש משום תיקון לדבר, ומסירות לשון זו ראויה לעמוד תחת המלחמה של הבנים שזיכתה את אבותיהם בחלק בארץ. והן לא יכלו בנות צלפחד לסמוך על הזנות הנעשה ברוח הקודש, משום שרק על ידי

44 דרש דוד / ראה

כדי לבאר ענין זה, נראה להקדים את מה שלימדונו רבותינו, ויביל שפע צריך

שיהיה לו מקבל, ואפילו אם זכו בני האדם, והשפע מוכן בשבילם, אין הוא יורד מן השמים אלא אם כן יש יכלי קיבולי הראוי להכילו.²

ראויה ליסוד זה, מביא המלבי"ם (מלכים ב' ד' ממה שמצינו באשת עובדיה (שם) א-ו), שכאשר רצה אלישע לברך אותה בשפע, צויה אותה שתכין הרבה כלים ריקים כדי שיתמלאו שמן בדרך נס, וכאשר תמו הכלים - יועמוד השמן ומבואר, שהיה צורך בהכנת כלים כדי לקבל את הברכה, ומאחר שנגמרו הכלים שבביתה - נעצר שפע הברכה, משום שלא היו עוד כלים להכילו.

42

שמעו ותבעו את חלקו של אביהם, חזרה להן הזכות לנחול בארץ ישראל.⁵

ועל טענה זו השיב הקב"ה: "כן בנות צלפחד דברת - דהיינו, עצם טענתן של בנות צלפחד, שהראו את חיבתן העצומה לארץ, וגילו עד כמה הן מעריכות ומוקירות את ארץ ישראל, היא זו אשר מחמתה ראוי אביהן לזכות בחלקו בארץ, כשם שאר יוצאי מצרים זכו בארץ מחמת בניהם באי הארץ, ואמנם, אילו מת אביהם בחטא המרגלים, לא היתה מועילה מסירות נפשן של בנותיו בבקשתן, אולם כיון שמת במדבר, שוב זכה על ידי טענת בנותיו.

43

43 הזכות למתנת חינוך

מפרשה זו אנו למדים, שכל הטוב והשפע המיועדים להנתן לאדם, לא ניתנו לו, בלא שיבקש ויעמול כדי לקבלם, וביותר, שאף אם נגזר על האדם שלא יקבל את הטוב הנצרך לו, בכוחו להפך גזירה זו על ידי תפילה ובקשה, כפי שמצינו בבנות צלפחד, שבגורל נגזר עליהם שלא יקבלו חלק ונחלה בארץ, ועל ידי שבאו ותבעו את חלקם, זכו לקבל חלק בארץ כשאר באי הארץ.⁷

45

נמצא, שכלל הוא בעולמו הגשמי, שכל שפע וברכה זקוקים לכלי קיבול,

ובלא כלי קיבול לא תמצא הברכה מקום לחול בו.⁸

ולא רק ברכה גשמית שורה ומתקבלת בכלי קיבול מתאימים, אלא גם ברכה רוחנית, וכך אמרו חז"ל (עקצין פיג מ"ב): "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום", הרי שמידת השלום נחשבת כ"כלי" לקבל ולהחזיק בו ברכת שמים.

מעתה יתבאר היטב דברי הכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", שכן אף על פי שהברכות מונחות "לפניכם", וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול - מכל מקום אי אפשר לזכות בהן אלא אם כן יכין האדם את עצמו להיות יכלי קיבול, ודבר זה דורש התבוננות כיצד להגיע ליו כן. לפיכך פונה התורה לכל יחיד מישראל ואומרת לו: "ראה" - התבונן בברכה ובקללה המונחות ועומדות "לפניכם", והכן עצמך לקבלן באופן שבו תכשיר את עצמך לקבלן, כי בלא זאת לא תוכל לקבל דבר.

46

מטעם זה אין פתח הכתוב בלשון יחיד "ראה" וסיים בלשון רבים "לפניכם", מפני שהברכה והקללה נתונות לפני כל ישראל, אלא שקבלתן תלויה בכל יחיד ויחיד, ועליו לראות ולהתבונן כיצד עליו לקבל את הברכה - וכיצד יהיה ראוי להיות כלי לקבלתה.